

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 2, Sayı: 6, Aralık 2016, s. 122-143

Yrd. Doç. Dr. Armağan KONAK

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, akonak@mehmetakif.edu.tr

Prof.Dr. Ümran BULUT

Marmara Üniversitesi, umranbulut@gmail.com

İLKÖĞRETİM 6. SINIF GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİ DERS İÇİ ETKİNLİKLERİNİN ÖĞRENCİLERİN DEMOKRATİK TUTUMLARINA ETKİSİ *

Özet

Bu araştırma, yapılandırmacı yaklaşıma dayalı ilköğretim 6. sınıf görsel sanatlar dersi ders içi etkinliklerinin öğrencilerinin sınıf ortamına ilişkin demokratik tutumlarına etkisini tespit etmeye yöneliktir. Araştırma, ön test-son test kontrol gruplu seçkisiz deneysel desen modeline göre tasarlanmıştır. Araştırmanın örneklemini, 2011-2012 eğitim-öğretim yılı birinci yarıyılında, Marmara Bölgesinde yer alan bir ilköğretim okulunda 6. Sınıfa devam 52 öğrenci oluşturmaktadır. 26 öğrenci deney grubunu, 26 öğrenci kontrol grubunu oluşturmaktadır. Araştırmada, araştırmacı tarafından hazırlanan etkinlikler deney süresince araştırmacını kendisi tarafından öğrencilerle uygulanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak; araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu ile Gömleksiz (1993:114) tarafından geliştirilmiş olan Sınıf Ortamına İlişkin Demokratik Tutum Ölçeği uygulanmıştır. İstatistiksel analiz olarak, ilişkisiz örneklemler t-Testi, ilişkisiz örneklemler için tek faktörlü varyans analizi ve Tek Faktörlü Kovaryans Analizi kullanılmıştır. Her bir anlamlı fark çıkan sonuç için etki büyüklüğü eta-kare değeri hesaplanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular şu şekildedir:

* Bu makale, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Prof.Dr. Ümran Bulut'un danışmanlığında Armağan Konak tarafından yazılmış olan doktora tezinden üretilmiştir.

1. Deney ve kontrol grubu öğrencilerin öntest puanlarına göre düzeltilmiş demokratik tutum sonest puanları arasındaki anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

2. Deney ve kontrol öntest ölçek, 'eşitlik', 'bilimsellik', 'açıklık', 'birlikte çalışma', 'katılım', 'sınıf oyuna başvurma' ve 'azınlık hakları' alt boyutu puanına göre düzeltilmiş her bir ölçek alt boyut sonest puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

3. Deney ve kontrol öntest ölçek 'düşünceye saygı' alt boyutu puanına göre düzeltilmiş ölçek düşünceye saygı' alt boyutu sonest puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Sanat Eğitimi, Yapılandırmacılık, Demokrasi, Demokrasi Eğitimi.

THE EFFECT OF THE IN-CLASS ACTIVITIES IN 6TH GRADE VISUAL ARTS LESSON ON STUDENTS' DEMOCRATIC ATTITUDES

Abstract

This study was planned to determine the effect of the activities in visual arts classes based on constructive approach in 6th grades in primary education on democratic attitudes of the students on the classroom environment. The study was designed in pretest-posttest control group random empirical model.

The sampling of the study consisted of 52 students who were attending to a primary school in Marmara Region in 2011-2012 academic year first term. 26 students constituted the Study Group and 26 students constituted the Control Group.

The activities that were prepared by the author of the study were applied to the students by the author during the study period. The Personal Information Form, which was prepared by the author, and the Democratic Attitude on Classroom Environment, which was developed by Gömleksiz (1993:114), were used in the study as the data collection tool.

The unrelated samplings t-test was used as the statistical analysis method, One-Factor Variance Analysis was used for unrelated samplings, and One-Factor Covariance Analysis was used. The eta-square value was computed for each significant result.

The findings of the study are as follows:

1. It was determined that there is a significant difference between the democratic attitude posttest points that are corrected according to the pretest points of the Study and Control Group students.

2. Significant differences were detected among the average points that were corrected according to the 'equality', 'being scientific', 'openness', 'co-working',

'participation', 'applying class vote' and 'minority rights' sub-dimensions of the Study and Control Group pretest scale average points.

3. No significant differences were detected among the posttest average points of the 'respect to ideas' sub-dimension points of the Study and Control Group.

Keywords: Art education, Constructivism, Democracy, Democracy Education.

GİRİŞ

Görsel sanatlar eğitiminin amacı, yalnızca güzel sanatlar eğitimini desteklemek değil, aynı zamanda, eğitim anlamında toplumun, çağının gerisinde kalmadan, bugünün ve geleceğin yeniliklerine öncülük etmesi olmalıdır.

Bilindiği üzere sanat, estetiği temeline alan, bireyin güzel ile çirkinini, iyi ile kötüyü ayırt etmesine olanak sağlayan bir niteliğe sahiptir. Birey bu kazanımları elde ederken, düşünce boyutunda, bireyler arasındaki farklılıkları algılar ve netice olarak bireyin empatik becerileri gelişir.

Yapılan birçok çalışma sonucunda, sanat eğitimi alan kişilerin daha esnek, sağduyulu ve çevre sorunlarına karşı daha duyarlı olduğu görülmüştür. Empatik becerileri gelişmiş olan bireyin, başkalarının haklarına saygı gösterme konusunda daha duyarlı davrandığı gözlenmektedir.

İnsan haklarına saygıyı temel alan eğitim alanlarında demokratik ortamdan söz etmek mümkündür. Sanat eğitimi etkinlikleri aracılığı ile duygusal derinlik yaşayan, empatik becerileri gelişmiş olan kişi, demokratik ortamın da zeminini hazırlamış olur. Bu bağlamda, iyi planlanmış görsel sanatlar etkinlikleri, demokratik bilincin geliştirilmesinde işe koşulabilir. Bilen (2006, s.59)'in de belirtmiş olduğu gibi, planlı ve düzenli etkinlikler aracılığı ile davranışların istendik nitelik kazanması sağlanabilir.

Piaget (1934)'ye göre, empatik yani doğru ve tarafsız düşünceye birlikte çalışma aracılığı ile ulaşılabilir. Çünkü, birlikte çalışma esnasında, öznel çıkarlara ilişkin düşünceler bir kenara bırakılıp, ortak doğru bulunmaya çalışılmaktadır. Böylelikle, karşısındakinin bakış açısı ile bakabilme davranışını kazanacak olan bireyler ortak bilimsel bir dil geliştirilmiş olacaklardır (Weil-Barais, 2004b, s.195).

Eğitici çalışmalar; öğrencilerin insanî değerler edinmiş, demokrasi ilkelerini benimsemiş, özgür ve bilimsel düşünceler taşıyan, toplum yaşamına etkin biçimde katılmaya istekli ve değişik görüşleri hoşgörüyle karşılayan kişiler olarak yetiştirilmesi açısından desteklenip yaygın biçimde uygulanması önem taşımaktadır. Bu çalışmalar, öğrencilerin okul yaşamının somut gerçekliği içinde demokrasi kültürünü yaşayarak edinmesi için çok elverişli bir ortam sağlamaktadır (Gülmez, 1994, s.14).

Eğitim hedefleri içinde demokratik bilincin geliştirilmesi ve korunmasının, demokratik yönetim biçimini politik felsefe olarak benimsemiş ülkelerin temel isteği olması gerektiğini belirten Bilen (2006, s.59); demokrasinin, bir yandan bireyin yeteneklerinin en üst düzeyde geliş-

mini sağlayacak fırsat eşitliği ilkesine göre düzenlenmesiyle, diğer yandan da bireyin geleceğiyle özdeşleşmiş bir toplum bütünlüğünün yaratılmasıyla sağlanabileceğini eklemektedir.

İnsan Hakları Beyannamesinin 27. Maddesinde de belirtildiği üzere, herkes toplumun kültürel yaşamına serbestçe katılma, güzel sanatlardan yararlanma, bilimsel gelişmeye katılma ve bundan yararlanma hakkına sahiptir. Bu pencereden bakıldığında, sanat eğitimi aslında doğal bir haktır ve sağlıklı bir toplum yetiştirmede yeri tartışılmaz bir öneme sahiptir (https://www.unicef.org/turkey/udhr/_gi17.html Erişim Tarihi: 10.10.2012). Read (1943, s.11 ve 132)' in de belirtmiş olduğu gibi eğitimin temelinde sanat olmalıdır. Çünkü sanatta iyi ve güzel birdir, iyiyi aşlamak için insana, sanattan daha iyi bir ortam ve araç bulunamaz (San, 2003, s.134). Bu bağlamda, salt bilginin yer almadığı, duyguların da çalışmalara dahil edildiği görsel sanatlar etkinlikleri aracılığı ile insan hakları ve demokrasi konusunda bilinçlenmiş bireylerin yetiştirilmesi kolaylaşabilir.

Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmiş olan, eski adı ile Resim-İş Eğitimi dersi 1, 2 ve 3. sınıf 1988 yılı Eğitim Programlarında, insan hakları ile ilgili konulara, 'Atatürkçü Düşüncede Özellik Taşıyan Önemli Yaklaşımlar' başlığı altında yer verilmiştir. Bu programlarda, Hayat Bilgisi 1, 2 ve 3. sınıf programlarındaki insan haklarına ilişkin konular aynen yinelenmiştir. Yapılacak resim çalışmalarının, Hayat Bilgisi dersinin ilgili üniteleri (örneğin Cumhuriyet Bayramı, Atatürk ve Haberleşme) ile ilgili olacağı da eklenmiştir (Gülmez, 1994, s.60).

Resim-İş dersinin 4 ve 5. Sınıf programlarında ise, insan haklarıyla doğrudan ilgili konu başlıklarına rastlanmamaktadır. 5. Sınıf programında, 'Barışçılık' ve 'Yeni Anayasamız' konularına, Sosyal Bilgiler dersi üniteleri ile ilişkilendirilerek yer verilmiştir (Gülmez, 1994, s.60).

2010 yılında düzenlenen yeni adı ile Görsel Sanatlar Dersi Eğitim Programı 1.-8. sınıf konuları arasında ise Atatürkçülük konuları, "Atatürk'ün hayatı [doğum tarihi ve yeri, anne ve babası (ailesi), Atatürk'ün son günleri, Atatürk'le ilgili anılar], Atatürk'ün kişisel özellikleri (ölçülü davranışı, gurura ve ümitsizliğe yer vermemesi, insan sevgisi, eserleri; millî kültürümüze, millî tarihimize, resim sanatına ve bilime verdiği önem gibi çeşitli yönleri), Atatürk'ün çevreye verdiği önem, milletlerin tanınmasında güzel sanatların rolü, birbirimizi sevmede sanatın rolü, diğer örf ve âdetlere hoşgörülü olmanın gerekliliği, görsel sanatların dalları, sanat-kültür ilişkileri" olarak verilmiştir (http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72 Erişim Tarihi: 06.09.2012). Görsel Sanatlar dersi programında, Atatürkçülük ile ilgili konular içinde 'birbirimizi sevme, diğer örf ve âdetlere hoşgörülü olma' şeklinde, dolaylı olarak demokrasi bilinci üzerinde durulmuş olsa da direkt olarak öğrencinin demokrasi bilincini geliştirmeye yönelik konuların yer almadığı gözlenmektedir.

Görsel Sanatlar Dersi 6. Sınıf Eğitim Programı incelendiğinde ise, birlikte çalışmaların yer aldığı ancak; ne derse ilişkin öğrenme alanlarında ne de kazanımlarında sınıf ortamında demokratik tutumun geliştirilmesine ilişkin bir araştırma bulunmadığı gözlenmektedir.

1. Problem

Bu araştırmanın problemini, "yapılandırıcı yaklaşıma dayalı Görsel Sanatlar Eğitimi ders içi etkinliklerinin, ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin demokratik tutumlarının geliştirilmesinde etkisi var mıdır?" oluşturmaktadır.

2. Alt Problemler

1. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin öntest puanlarına göre düzeltilmiş demokratik tutum son test puanları anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

2. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ölçek alt boyutları öntest puanlarına göre düzeltilmiş ölçek alt boyutları son test puanları anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

1. Araştırma Modeli

Bu araştırma ön test-son test kontrol gruplu seçkisiz deneysel desen modeline göre tasarlanmıştır.

2. Örneklem

Araştırmanın örneklemini, 2011-2012 eğitim-öğretim yılı birinci yarıyılında, Marmara Bölgesinde yer alan bir ilköğretim okulunda 6. Sınıfa devam 52 öğrenci oluşturmaktadır. 26 öğrenci deney grubunu, 26 öğrenci kontrol grubunu oluşturmaktadır.

3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak; Gömleksiz (1993, s.114) tarafından geliştirilmiş olan Demokratik Tutum Ölçeği uygulanmıştır.

4. Verilerin Toplanması

Veri toplanmasında, 6. Sınıfa devam eden, deney ve kontrol gruplarında yer alan toplam 52 öğrencinin görüşüne başvurulmuştur. 6. sınıfların X şubesinde öğrenim gören 26 öğrenci deney grubu, Y şubesinde öğrenim gören 26 öğrenci ise kontrol grubunu oluşturmuştur.

5. Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada, demokratik tutum ölçeğinde yer alan, 2., 4., 5., 11., 13. ve 19. olmak üzere toplam 6 olumsuz madde olumluya çevrilmiş ve yeniden kodlanmıştır.

Araştırmada, istatistiksel analiz olarak, ilişkisiz örneklem t-Testi, ilişkisiz örneklem için tek faktörlü varyans analizi (One-Way Anova) ve Tek Faktörlü Kovaryans Analizi (ANCOVA) kullanılmıştır.

Araştırmanın temel denencesi, tek faktör üzerinden tekrarlanmış ölçümler için tek faktörlü kovaryans analizi (ANCOVA) ile test edilmiş, deney öncesi ölçümler ortak değişken olarak işleme dahil edilmiştir.

ANCOVA ile, bağımlı her bir gözlem için, ortak değişkene dayalı düzeltilmiş değerler üretilmiş ve bu değerlerden hesaplanan düzeltilmiş grup ortalama puanları arasında farkların anlamlı olup olmadığı incelenmiştir.

Elde edilen verilerin analizine geçilmeden önce, ANCOVA'nın, aşağıda belirtilen varsayımları karşılanması gerekliliği göz önünde bulundurularak, gerekli testler yapılmıştır.

Tek Faktörlü Kovaryans Analizi (ANCOVA) için gerekli olan varsayımların karşılanmasında aşağıdaki yer verilen maddeler sırasıyla sınanmıştır.

1. Grup içi regresyon eğilimleri (regresyon katsayıları) eşitliğini test etmek amacıyla, Anova (ortak etki testi) kullanılmıştır.

2. Bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasındaki ilişkinin doğrusallığını test etmek amacıyla, serpilme diyagramı (scatterplot) kullanılmıştır.

3. Deney ve kontrol gruplarının bağımlı değişkene ait puanlarının varyanslarının eşitliğini test etmek amacıyla, Levene F testi kullanılmıştır.

4. Deney ve kontrol gruplarının bağımlı değişkene ait puanlarının evrendeki dağılımı normalliğini test etmek amacıyla Kolmogorov-Smirnov (K-S) testi uygulanmıştır.

5. Ortalama puanları karşılaştırılan örneklemelerin arasındaki farkı test etmek amacıyla, deney ve kontrol gruplarının öntest puanları bağımsız grup t-Testi ile sınanmıştır.

Yukarıda yer alan varsayımlar karşılanıp karşılanmadığına ilişkin testler aşağıda sunulmuştur.

ANCOVA'nın birinci varsayımı olan, grup içi regresyon eğilimleri (regresyon katsayıları) eşitliğini test etmek amacıyla, ANOVA (ortak etki testi) kullanılmış ve sonuçları aşağıdaki yer alan tablo 1.'de sunulmuştur.

Tablo 1. Grup Öntest Ortak Testi Sonuçları

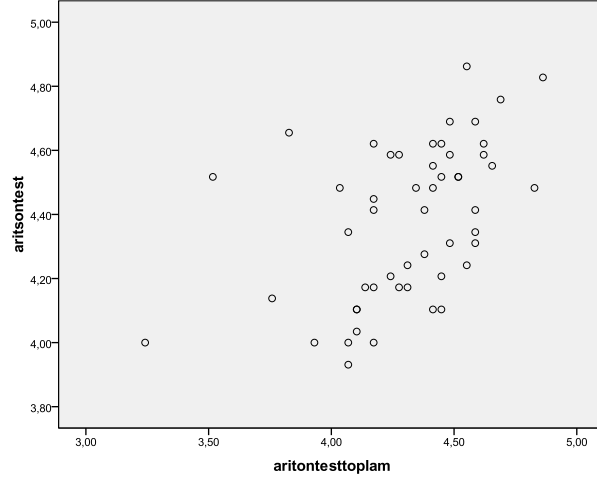
Kaynak	III. Tür Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık Düzeyi (p)
Düzeltilmiş Model	2,06 ^a	3	,69	35,70	,00
Kesen	2,60	1	2,59	134,73	,00
Grup	,11	1	,11	5,75	,02
Öntest	,28	1	,28	14,60	,00
Grup * Öntest	,06	1	,06	3,34	,07
Hata	,92	48	,02		
Toplam	1000,86	52			
Düzeltilmiş Toplam	2,99	51			

p<.05

Tablo 1. incelendiğinde, öğrencilerin demokratik tutumları üzerinde grup öntest ortak etkisinin anlamsız olduğu görülmektedir [F(1, 48)=3,34, p>.05]. Bu bulgu, deney ve kontrol grubunun önteste dayalı olarak demokratik tutumlarının belirlenmesi amacıyla hesaplanan regresyon doğrularının eğimlerinin eşit olduğunu gösterir.

ANCOVA'nın ikinci varsayımı olan, bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasındaki ilişkinin doğrusallığını test etmek amacıyla, serpilme diyagramı (scatterplot) kullanılmıştır. Deney ve kontrol gruplarında, denekler seçkisiz (random) atama yöntemi ile belirlendiği için grupların normal dağılım göstermesi beklenmektedir. Bunun için demokratik tutum öntest ve son test puanlarının serpilme diyagramı incelenmiş ve sonuçlar aşağıda yer alan Şekil 1.'de sunulmuştur.

Şekil 1. Demokratik Tutum Öntest Sontest Puanları İçin Serpilme Diyagramı

Yukarıdaki serpilme diyagramına bakıldığında, deney ve kontrol grubu öntest ve sontest puanlarının normal dağılım gösterdiği görülmektedir. Ayrıca, deney ve kontrol grubu öntest ve sontest puanları arasında bir ilişkinin olup olmadığını sınamak için korelasyon katsayıları hesaplanmış ve sonuçları aşağıda yer alan tablo 2.'de sunulmuştur.

Tablo 2. Deney ve Kontrol Grubu Öntest ve Sontest Puanları Arasındaki Korelasyon

		Öntest	Sontest
Öntest	Pearson Correlation	1	,483**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	52	52
Sontest	Pearson Correlation	,483**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	52	52

p<.01

Yukarıdaki tablodan, deney ve kontrol grubu demokratik tutum öntest ve sontest puanları arasında bir ilişki olduğu ($r=.48$, $p<.05$) ve bu ilişkinin doğrusal olduğu anlaşılmaktadır.

ANCOVA'nın üçüncü varsayımı olan, deney ve kontrol gruplarının bağımlı değişkene ait puanlarının varyanslarının eşitliği (homojenliği) ve evrendeki dağılımın normalliği sınanmıştır.

Deney ve kontrol gruplarının bağımlı değişkene ait puanlarının varyanslarının eşitliği test etmek amacıyla, Levene F testi kullanılmış ve sonuçları aşağıda yer alan tablo 3.'te sunulmuştur.

Tablo 3. Levene F Testi Sonuçları

Bağımlı Değişken: Sontest

F	sd1	sd2	Anamlılık Düzeyi (p)
,70	1	50	,42

p<.05

Tablo 3. incelendiğinde, deney ve kontrol gruplarının bağımlı değişkene ait puanlarının varyanslarının eşit (homojen) olduğu görülmektedir, anlamlılık düzeyi .42' dir yani p>.05.

Deney ve kontrol gruplarının bağımlı değişkene ait puanlarının evrendeki dağılımı normalliğini test etmek amacıyla Kolmogorov-Smirnov (K-S) testi uygulanmış ve sonuçları aşağıdaki yer alan tablo 4.'te sunulmuştur.

Tablo 4. Deney ve Kontrol Gruplarının Demokratik Tutumlarına Ait Puanlarının Evrendeki Dağılım Sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov ^a		
	Statistik	sd	Anamlılık Düzeyi (p)
Demokratik Tutum	,103	52	,200'

p<.05

Tablo 4. incelendiğinde, deney ve kontrol gruplarının demokratik tutumlarına ait puanların evrendeki dağılımı normal dağılımdan anlamlı farklılık göstermediği gözlenmektedir. Analiz sonucuna göre p-değerinin alfa=.05'ten büyük çıkması, demokratik tutum puanlarının normal dağılımdan anlamlı sapma göstermediği şeklinde yorumlanabilir.

ANCOVA'nın dördüncü varsayımı olan, ortalama puanları karşılaştırılacak örneklem farkı test etmek için, deney ve kontrol gruplarının öntest puanları bağımsız grup t-Testi ile sınılanmış ve sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 5. Deney ve Kontrol Grubu Öntest Puanları Bağımsız Grup t-Testi Sonuçları

	Grup	N	\bar{X}	S	sd	t	Anamlılık Düzeyi (p)
Öntest	Deney	2 6	4,38	,29	50	1,78	,08
	Kontrol	2 6	4,24	,29			

p<.05

Tablo 5. incelendiğinde, deney ve kontrol gruplarının öntest puanları arasında anlamlı farklılık olup olmadığı sınıanmış ve analiz sonucunda deney ve kontrol gruplarının öntest puanları arasındaki farkın anlamlı olmadığı, anlamlılık düzeyinin .08 olduğu anlaşılmıştır [t(50)=1.78, p>.05].

Araştırmada kullanılacak olan kovaryans analizinin, yapılan analizler sonucunda varsayımlarının karşılandığı gözlenmiştir.

Araştırmada, deney grubunun ön ve sontest puanlarındaki varyansın ne kadar grup değişkenine bağlı olduğuna ilişkin yorum yapabilmek amacıyla etki büyüklüğü indeksi olan eta kare (η^2) hesaplanmıştır. İşaretine bakılmaksızın eta kare .01, .06 ve .14 olması sırasıyla küçük, orta ve geniş etki büyüklüğü olarak yorumlanmıştır. İlişkili gruplar için eta karenin hesaplanmasında aşağıdaki formül uygulanmıştır (Büyüköztürk, 2010, s.169-170).

$$\eta^2 = t^2 / (t^2 + N - 1)$$

BULGULAR

Araştırmanın birinci alt probleminin analizinde kullanılacak olan, Tek Faktörlü Kovaryans Analizi (ANCOVA) için gerekli olan varsayımların karşılandığı tespit edilmiştir (bkz. Bölüm 3. Verilerin Çözümlemesi).

Araştırmanın birinci alt problemi olan, deney ve kontrol grubu öğrencilerin öntest puanlarına göre düzeltilmiş sontest demokratik tutum puanları arasındaki farklılık ANCOVA ile sınıanmıştır.

Öğrencilerin öntest puanlarına göre düzeltilmiş sontest puan ortalamaları aşağıda yer alan Tablo 6.'da verilmiştir.

Tablo 6. Grupların Ortalamaları ve Düzeltilmiş Ortalamaları

Grup	N	Ortalama	Düzeltilmiş Ortalama
Deney	26	4,56	4,54
Kontrol	26	4,19	4,21

Tablo 6.'ya göre, demokratik tutum ölçeği sontest puanları, deney grubu için 4,56; kontrol grubu için 4,19 olarak hesaplanmıştır. Bu puanlara bakılarak deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum puanlarının kontrol grubundakilere göre bir miktar yüksek olduğu söylenebilir. Deney ve kontrol grubunun öntest puanları kontrol edildiğinde, deney grubunun demokratik tutum puanlarının yine kontrol grubununkinden yüksek olduğu görülmektedir. Demokratik tutum testi düzeltilmiş ortalama puanları deney grubu için 4,54; kontrol grubu için 4,21'dir.

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin demokratik tutum ortalama puanları arasında gözlenen farkın anlamlı olup olmadığına ilişkin ANCOVA sonuçları Tablo 7.'de verilmiştir.

Tablo 7. Öntest Puanlarına Göre Düzeltilmiş Sontest Puanlarının Gruba Göre ANCOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı (KT)	sd	Kareler Ortalaması (KO)	F	Anlamlılık Düzeyi (p)	Eta Kare
Model	1,99	2	,99	49,51	,000	,66
Öntest	,28	1	,28	13,94	,000	,22
Grup	1,30	1	1,30	64,51	,000	,57
Hata	,98	49	,02			
Toplam	1000,86	52				
Düzeltilmiş Toplam	2,98	51				

p<.05

ANCOVA sonuçlarına göre, deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum öntest puanlarına göre düzeltilmiş sontest puanları arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur, $F(1, 49)=64,51$, $p<.05$.

Buna bağlı olarak grupların düzeltilmiş öntest puanları arasında yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre, deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutumları ($\bar{X}=4,54$), kontrol grubunda yer alan öğrencilerinkinden ($\bar{X}=4,21$) daha yüksektir.

Hesaplanan η^2 değeri .57'dir. Buna göre, tutum ölçeği puanlarında gözlenen varyansın yaklaşık %57'sinin gruba bağlı olduğu söylenebilir.

Araştırmanın ikinci alt problemi olan, deney ve kontrol grubu öğrencilerin ölçek alt boyutları öntest puanlarına göre düzeltilmiş sontest ölçek alt boyutları puanları arasındaki farklılık ANCOVA ile sınanmıştır.

Öğrencilerin öntest ölçek 'eşitlik' alt boyutu puanına göre düzeltilmiş sontest ölçek 'eşitlik' alt boyutu puan ortalamaları aşağıda yer alan Tablo 8.'de verilmiştir.

Tablo 8. Grupların Ölçek 'Eşitlik' Alt Boyutu Ortalamaları ve Düzeltilmiş Ortalamaları

Grup	N	Ortalama	Düzeltilmiş Ortalama
Deney	26	4,67	4,60
Kontrol	26	4,28	4,35

Tablo 8.'e göre, demokratik tutum ölçeği 'eşitlik' alt boyutu sontest puanları, deney grubu için 4,67; kontrol grubu için 4,28 olarak hesaplanmıştır. Bu puanlara bakılarak deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçeği 'eşitlik' alt boyutu puanları kontrol grubundakilere göre bir miktar yüksek olduğu söylenebilir. Deney ve kontrol grubunun 'eşitlik' ölçek alt boyutu puanları kontrol edildiğinde, deney grubunun demokratik tutum 'eşitlik' ölçek alt boyutu puanları yine kontrol grubununkinden yüksek olduğu görülmektedir. Demokratik

tutum testi 'eşitlik' ölçek alt boyutu düzeltilmiş ortalama puanları deney grubu için 4,60; kontrol grubu için 4,35'tir.

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin demokratik tutum testi 'eşitlik' ölçek alt boyutu ortalama puanları arasında gözlenen farkın anlamlı olup olmadığına ilişkin ANCOVA sonuçları Tablo 9.'da verilmiştir.

Tablo 9. Ölçek 'Eşitlik' Alt Boyutu Öntest Puanlarına Göre Düzeltilmiş 'Eşitlik' Alt Boyutu Sontest Puanlarının Gruba Göre ANCOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı (KT)	sd	Kareler Ortalaması (KO)	F	Anlamlılık Düzeyi (p)	Eta Kare
Model	3,48 ^a	2	1,74	19,92	,00	,44
Eşitlik	1,40	1	1,40	16,06	,00	,24
Grup	,70	1	,70	8,00	,00	,14
Hata	4,28	49	,08			
Toplam	1050,00	52				
Düzeltilmiş Toplam	7,77	51				

p<.05

ANCOVA sonuçlarına göre, deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçek 'eşitlik' alt boyutu öntest puanlarına göre düzeltilmiş ölçek 'eşitlik' alt boyutu sontest puanları arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur, F(1, 49)=8,00, p<.05.

Buna bağlı olarak grupların düzeltilmiş ölçek 'eşitlik' alt boyutu öntest puanları arasında yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre, deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutumları (\bar{X} =4,60), kontrol grubunda yer alan öğrencilerinkinden (\bar{X} =4,35) daha yüksektir.

Hesaplanan η^2 değeri .14'tür. Buna göre, tutum ölçeği 'eşitlik' alt boyutu puanlarında gözlenen varyansın yaklaşık %14'ünün gruba bağlı olduğu söylenebilir.

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin öntest ölçek 'bilimsellik' alt boyutu puanına göre düzeltilmiş sontest ölçek 'bilimsellik' alt boyutu puan ortalamaları aşağıda yer alan Tablo 10.'da verilmiştir.

Tablo 10. Grupların Ölçek 'Bilimsellik' Alt Boyutu Ortalamaları ve Düzeltilmiş Ortalamaları

Grup	N	Ortalama	Düzeltilmiş Ortalama
Deney	26	4,48	4,49
Kontrol	26	4,31	4,31

Tablo 10.'a göre, demokratik tutum ölçeği 'bilimsellik' alt boyutu sontest puanları, deney grubu için 4,48; kontrol grubu için 4,31olarak hesaplanmıştır. Bu puanlara bakılarak deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçeği 'bilimsellik' alt boyutu puanları kontrol grubundakilere göre bir miktar yüksek olduğu söylenebilir. Deney ve kontrol grubunun 'bilimsellik' ölçek alt boyutu puanları kontrol edildiğinde, deney grubunun demokratik tutum 'bilimsellik' ölçek alt boyutu puanları yine kontrol grubununkinden yüksek olduğu görülmektedir.

Demokratik tutum testi 'bilimsellik' ölçek alt boyutu düzeltilmiş ortalama puanları deney grubu için 4,49; kontrol grubu için 4,31'dir.

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin demokratik tutum testi 'bilimsellik' ölçek alt boyutu ortalama puanları arasında gözlenen farkın anlamlı olup olmadığına ilişkin ANCOVA sonuçları Tablo 11.'de verilmiştir.

Tablo 11. Ölçek 'Bilimsellik' Alt Boyutu Öntest Puanlarına Göre Düzeltilmiş 'Bilimsellik' Alt Boyutu Sontest Puanlarının Gruba Göre ANCOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı (KT)	sd	Kareler Ortalaması (KO)	F	Anlamlılık Düzeyi (p)	Eta Kare
Model	3,88 ^a	2	1,94	25,61	,00	,51
Bilimsellik	3,51	1	3,51	46,32	,00	,48
Grup	,40	1	,40	5,36	,02	,09
Hata	3,71	49	,07			
Toplam	1014,32	52				
Düzeltilmiş Toplam	7,60	51				

p<.05

ANCOVA sonuçlarına göre, deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçek 'bilimsellik' alt boyutu öntest puanlarına göre düzeltilmiş ölçek 'bilimsellik' alt boyutu sontest puanları arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur, F(1, 49)=5,36, p<.05.

Buna bağlı olarak grupların düzeltilmiş ölçek 'bilimsellik' alt boyutu öntest puanları arasında yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre, deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutumları (\bar{X} =4,49), kontrol grubunda yer alan öğrencilerinkinden (\bar{X} =4,31) daha yüksektir.

Hesaplanan η^2 değeri .09'dur. Buna göre, tutum ölçeği 'bilimsellik' alt boyutu puanlarında gözlenen varyansın yaklaşık %9'unun gruba bağlı olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin öntest ölçek 'açıklık' alt boyutu puanına göre düzeltilmiş sontest ölçek 'açıklık' alt boyutu puan ortalamaları aşağıda yer alan Tablo 12.'de verilmiştir.

Tablo 12. Grupların Ölçek 'Açıklık' Alt Boyutu Ortalamaları ve Düzeltilmiş Ortalamaları

Grup	N	Ortalama	Düzeltilmiş Ortalama
Deney	26	4,33	4,35
Kontrol	26	3,80	3,79

Tablo 12.'ye göre, demokratik tutum ölçeği 'açıklık' alt boyutu sontest puanları, deney grubu için 4,33; kontrol grubu için 3,80 olarak hesaplanmıştır. Bu puanlara bakılarak deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçeği 'açıklık' alt boyutu puanları kontrol grubundakilere göre bir miktar yüksek olduğu söylenebilir. Deney ve kontrol grubunun 'açıklık' ölçek alt boyutu puanları kontrol edildiğinde, deney grubunun demokratik tutum 'açıklık'

ölçek alt boyutu puanları yine kontrol grubunununkinden yüksek olduğu görülmektedir. Demokratik tutum testi 'açıklık' ölçek alt boyutu düzeltilmiş ortalama puanları deney grubu için 4,35; kontrol grubu için 3,79'dur.

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin demokratik tutum testi 'açıklık' ölçek alt boyutu ortalama puanları arasında gözlenen farkın anlamlı olup olmadığına ilişkin ANCOVA sonuçları Tablo 13.'te verilmiştir.

Tablo 13. Ölçek 'Açıklık' Alt Boyutu Öntest Puanlarına Göre Düzeltilmiş 'Açıklık' Alt Boyutu Sontest Puanlarının Gruba Göre ANCOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı (KT)	sd	Kareler Ortalaması (KO)	F	Anlamlılık Düzeyi (p)	Eta Kare
Model	9,54 ^a	2	4,77	17,72	,00	,42
Açıklık	5,95	1	5,95	22,11	,00	,31
Grup	4,06	1	4,06	15,09	,00	,23
Hata	13,19	49	,26			
Toplam	884,33	52				
Düzeltilmiş Toplam	22,74	51				

p<.05

ANCOVA sonuçlarına göre, deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçek 'açıklık' alt boyutu öntest puanlarına göre düzeltilmiş ölçek 'açıklık' alt boyutu sontest puanları arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur, $F(1, 49)=15,09$, $p<.05$.

Buna bağlı olarak grupların düzeltilmiş ölçek 'açıklık' alt boyutu öntest puanları arasında yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre, deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutumları ($\bar{X}=4,35$), kontrol grubunda yer alan öğrencilerininkinden ($\bar{X}=3,79$) daha yüksektir.

Hesaplanan η^2 değeri .23'tür. Buna göre, tutum ölçeği 'açıklık' alt boyutu puanlarında gözlenen varyansın yaklaşık %24'ünün gruba bağlı olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin öntest ölçek 'düşünceye saygı' alt boyutu puanına göre düzeltilmiş sontest ölçek 'düşünceye saygı' alt boyutu puan ortalamaları aşağıda yer alan Tablo 14.'te verilmiştir.

Tablo 14. Grupların Ölçek 'Düşünceye Saygı' Alt Boyutu Ortalamaları ve Düzeltilmiş Ortalamaları

Grup	N	Ortalama	Düzeltilmiş Ortalama
Deney	26	4,63	4,57
Kontrol	26	4,36	4,41

Tablo 14.'e göre, demokratik tutum ölçeği 'düşünceye saygı' alt boyutu sontest puanları, deney grubu için 4,63; kontrol grubu için 4,36 olarak hesaplanmıştır. Bu puanlara bakılarak deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçeği 'düşünceye saygı' alt boyutu puanları kontrol grubundakilere göre bir miktar yüksek olduğu söylenebilir. Deney ve kontrol grubunun 'düşünceye saygı' ölçek alt boyutu puanları kontrol edildiğinde, deney grubunun demokratik tutum 'düşünceye saygı' ölçek alt boyutu puanları yine kontrol grubunununkinden

yüksek olduğu görülmektedir. Demokratik tutum testi 'düşünceye saygı' ölçek alt boyutu düzeltilmiş ortalama puanları deney grubu için 4,57; kontrol grubu için 3,41'dir.

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin demokratik tutum testi 'düşünceye saygı' ölçek alt boyutu ortalama puanları arasında gözlenen farkın anlamlı olup olmadığına ilişkin ANCOVA sonuçları Tablo 15.'te verilmiştir.

Tablo 15. Ölçek 'Düşünceye Saygı' Alt Boyutu Öntest Puanlarına Göre Düzeltilmiş 'Düşünceye Saygı' Alt Boyutu Sontest Puanlarının Gruba Göre ANCOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı (KT)	sd	Kareler Ortalaması (KO)	F	Anlamlılık Düzeyi (p)	Eta Kare
Model	3,77 ^a	2	1,88	17,66	,00	,41
Düşünceye Saygı	2,82	1	2,82	26,49	,00	,35
Grup	,32	1	,32	3,02	,08	,05
Hata	5,22	49	,10			
Toplam	1059,00	52				
Düzeltilmiş Toplam	8,99	51				

p<.05

ANCOVA sonuçlarına göre, deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçek 'düşünceye saygı' alt boyutu öntest puanlarına göre düzeltilmiş ölçek 'düşünceye saygı' alt boyutu sontest puanları arasında anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir, F(1, 49)=3,02, p>.05.

Buna bağlı olarak grupların düzeltilmiş ölçek 'düşünceye saygı' alt boyutu öntest puanları arasında yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre, deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutumları (\bar{X} =4,57), kontrol grubunda yer alan öğrencilerinkinden (\bar{X} =4,41) daha yüksektir.

Hesaplanan η^2 değeri .05'dir. Buna göre, tutum ölçeği 'düşünceye saygı' alt boyutu puanlarında gözlenen varyansın yaklaşık %6'sının gruba bağlı olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin öntest ölçek 'birlikte çalışma' alt boyutu puanına göre düzeltilmiş sontest ölçek 'birlikte çalışma' alt boyutu puan ortalamaları aşağıda yer alan Tablo 16.'da verilmiştir.

Tablo 16. Grupların Ölçek 'Birlikte Çalışma' Alt Boyutu Ortalamaları ve Düzeltilmiş Ortalamaları

Grup	N	Ortalama	Düzeltilmiş Ortalama
Deney	26	4,64	4,56
Kontrol	26	3,78	3,86

Tablo 16.'ya göre, demokratik tutum ölçeği 'birlikte çalışma' alt boyutu sontest puanları, deney grubu için 4,64; kontrol grubu için 3,78 olarak hesaplanmıştır. Bu puanlara bakılarak deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçeği 'birlikte çalışma' alt boyutu puanları kontrol grubundakilere göre bir miktar yüksek olduğu söylenebilir. Deney ve kontrol grubunun 'birlikte çalışma' ölçek alt boyutu puanları kontrol edildiğinde, deney grubunun

demokratik tutum 'birlikte çalışma' ölçek alt boyutu puanları yine kontrol grubununkinden yüksek olduğu görülmektedir. Demokratik tutum testi 'birlikte çalışma' ölçek alt boyutu düzeltilmiş ortalama puanları deney grubu için 4,56; kontrol grubu için 3,86'dır.

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin demokratik tutum testi 'birlikte çalışma' ölçek alt boyutu ortalama puanları arasında gözlenen farkın anlamlı olup olmadığına ilişkin ANCOVA sonuçları Tablo 17.'de verilmiştir.

Tablo 17. Ölçek 'Birlikte Çalışma' Alt Boyutu Öntest Puanlarına Göre Düzeltilmiş 'Birlikte Çalışma' Alt Boyutu Sontest Puanlarının Gruba Göre ANCOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı (KT)	sd	Kareler Ortalaması (KO)	F	Anlamlılık Düzeyi (p)	Eta Kare
Model	15,83	2	7,91	39,91	,00	,62
Birlikte Çalışma	6,24	1	6,24	31,48	,00	,39
Grup	6,16	1	6,16	31,05	,00	,38
Hata	9,72	49	,19			
Toplam	947,88	52				
Düzeltilmiş Toplam	25,56	51				

p<.05

ANCOVA sonuçlarına göre, deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçek 'birlikte çalışma' alt boyutu öntest puanlarına göre düzeltilmiş ölçek 'birlikte çalışma' alt boyutu sontest puanları arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur, $F(1, 49)=31,05$, $p<.05$.

Buna bağlı olarak grupların düzeltilmiş ölçek 'birlikte çalışma' alt boyutu öntest puanları arasında yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre, deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutumları ($\bar{X}=4,56$), kontrol grubunda yer alan öğrencilerinkinden ($\bar{X}=3,86$) daha yüksektir.

Hesaplanan η^2 değeri .38'dir. Buna göre, tutum ölçeği 'birlikte çalışma' alt boyutu puanlarında gözlenen varyansın yaklaşık %39'unun gruba bağlı olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin öntest ölçek 'katılım' alt boyutu puanına göre düzeltilmiş sontest ölçek 'birlikte çalışma' alt boyutu puan ortalamaları aşağıda yer alan Tablo 18.'de verilmiştir.

Tablo 18. Grupların Ölçek 'Katılım' Alt Boyutu Ortalamaları ve Düzeltilmiş Ortalamaları

Grup	N	Ortalama	Düzeltilmiş Ortalama
Deney	26	4,63	4,61
Kontrol	26	4,43	4,45

Tablo 4.26.'ya göre, demokratik tutum ölçeği 'katılım' alt boyutu sontest puanları, deney grubu için 4,63; kontrol grubu için 4,43 olarak hesaplanmıştır. Bu puanlara bakılarak deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçeği 'katılım' alt boyutu puanları kontrol grubundakilere göre bir miktar yüksek olduğu söylenebilir. Deney ve kontrol grubunun 'katı-

lim' ölçek alt boyutu puanları kontrol edildiğinde, deney grubunun demokratik tutum 'katılım' ölçek alt boyutu puanları yine kontrol grubunkinden yüksek olduğu görülmektedir. Demokratik tutum testi 'birlikte çalışma' ölçek alt boyutu düzeltilmiş ortalama puanları deney grubu için 4,61; kontrol grubu için 4,45'tir.

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin demokratik tutum testi "katılım" ölçek alt boyutu ortalama puanları arasında gözlenen farkın anlamlı olup olmadığına ilişkin ANCOVA sonuçları Tablo 19.'da verilmiştir.

Tablo 19. Ölçek 'Katılım' Alt Boyutu Öntest Puanlarına Göre Düzeltilmiş 'Katılım' Alt Boyutu Sontest Puanlarının Gruba Göre ANCOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı (KT)	sd	Kareler Ortalaması (KO)	F	Anlamlılık Düzeyi (p)	Eta Kare
Model	1,16	2	,58	9,10	,00	,27
Katılım	,60	1	,60	9,44	,00	,16
Grup	,32	1	,32	5,03	,02	,09
Hata	3,13	49	,06			
Toplam	1073,56	52				
Düzeltilmiş Toplam	4,29	51				

$p < .05$

ANCOVA sonuçlarına göre, deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçek 'katılım' alt boyutu öntest puanlarına göre düzeltilmiş ölçek 'katılım' alt boyutu sontest puanları arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur, $F(1, 49)=5,03$, $p < .05$.

Buna bağlı olarak grupların düzeltilmiş ölçek 'katılım' alt boyutu öntest puanları arasında yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre, deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutumları ($\bar{X}=4,61$), kontrol grubunda yer alan öğrencilerinkinden ($\bar{X}=4,45$) daha yüksektir.

Hesaplanan η^2 değeri .09'dur. Buna göre, tutum ölçeği 'katılım' alt boyutu puanlarında gözlenen varyansın yaklaşık %9'unun gruba bağlı olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin öntest ölçek 'sınıf oyuna başvurma' alt boyutu puanına göre düzeltilmiş sontest ölçek 'sınıf oyuna başvurma' alt boyutu puan ortalamaları aşağıda yer alan Tablo 20.'de verilmiştir.

Tablo 20. Grupların Ölçek 'Sınıf Oyuna Başvurma' Alt Boyutu Ortalamaları ve Düzeltilmiş Ortalamaları

Grup	N	Ortalama	Düzeltilmiş Ortalama
Deney	26	4,52	4,56
Kontrol	26	4,15	4,12

Tablo 20.'ye göre, demokratik tutum ölçeği 'sınıf oyuna başvurma' alt boyutu sontest puanları, deney grubu için 4,52; kontrol grubu için 4,15 olarak hesaplanmıştır. Bu puanlara bakılarak deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçeği 'sınıf oyuna başvurma' alt

boyutu puanları kontrol grubundakilere göre bir miktar yüksek olduğu söylenebilir. Deney ve kontrol grubunun 'sınıf oyuna başvurma' ölçek alt boyutu puanları kontrol edildiğinde, deney grubunun demokratik tutum 'sınıf oyuna başvurma' ölçek alt boyutu puanları yine kontrol grubununkinden yüksek olduğu görülmektedir. Demokratik tutum testi 'sınıf oyuna başvurma' ölçek alt boyutu düzeltilmiş ortalama puanları deney grubu için 4,56; kontrol grubu için 4,12'dir.

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin demokratik tutum testi 'sınıf oyuna başvurma' ölçek alt boyutu ortalama puanları arasında gözlenen farkın anlamlı olup olmadığına ilişkin ANCOVA sonuçları Tablo 21.'de verilmiştir.

Tablo 21. Ölçek 'Sınıf Oyuna Başvurma' Alt Boyutu Öntest Puanlarına Göre Düzeltilmiş 'Sınıf Oyuna Başvurma' Alt Boyutu Sontest Puanlarının Gruba Göre ANCOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı (KT)	sd	Kareler Ortalaması (KO)	F	Anlamlılık Düzeyi (p)	Eta Kare
Model	7,31	2	3,65	16,22	,00	,39
Sınıf Oyuna Başvurma	5,57	1	5,57	24,74	,00	,33
Grup	2,51	1	2,51	11,15	,00	,18
Hata	11,04	49	,22			
Toplam	996,25	52				
Düzeltilmiş Toplam	18,36	51				

p<.05

ANCOVA sonuçlarına göre, deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçek 'sınıf oyuna başvurma' alt boyutu öntest puanlarına göre düzeltilmiş ölçek 'sınıf oyuna başvurma' alt boyutu sontest puanları arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur, F(1, 49)=11,15, p<.05.

Buna bağlı olarak grupların düzeltilmiş ölçek 'sınıf oyuna başvurma' alt boyutu öntest puanları arasında yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre, deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutumları ($\bar{X}=4,56$), kontrol grubunda yer alan öğrencilerinkinden ($\bar{X}=4,12$) daha yüksektir.

Hesaplanan η^2 değeri .18'dir. Buna göre, tutum ölçeği 'sınıf oyuna başvurma' alt boyutu puanlarında gözlenen varyansın yaklaşık %18'inin gruba bağlı olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin öntest ölçek 'azınlık hakları' alt boyutu puanına göre düzeltilmiş sontest ölçek 'azınlık hakları' alt boyutu puan ortalamaları aşağıda yer alan Tablo 22.'de verilmiştir.

Tablo 22. Grupların Ölçek 'Azınlık Hakları' Alt Boyutu Ortalamaları ve Düzeltilmiş Ortalamaları

Grup	N	Ortalama	Düzeltilmiş Ortalama
Deney	26	4,52	4,47
Kontrol	26	4,15	4,18

Tablo 22.'ye göre, demokratik tutum ölçeği 'azınlık hakları' alt boyutu son test puanları, deney grubu için 4,52; kontrol grubu için 4,15 olarak hesaplanmıştır. Bu puanlara bakılarak deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçeği 'azınlık hakları' alt boyutu puanları kontrol grubundakilere göre bir miktar yüksek olduğu söylenebilir. Deney ve kontrol grubunun 'azınlık hakları' ölçek alt boyutu puanları kontrol edildiğinde, deney grubunun demokratik tutum 'sınıf oyuna başvurma' ölçek alt boyutu puanları yine kontrol grubununkinden yüksek olduğu görülmektedir. Demokratik tutum testi 'sınıf oyuna başvurma' ölçek alt boyutu düzeltilmiş ortalama puanları deney grubu için 4,47; kontrol grubu için 4,18'dir.

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin demokratik tutum testi 'azınlık hakları' ölçek alt boyutu ortalama puanları arasında gözlenen farkın anlamlı olup olmadığına ilişkin ANCOVA sonuçları Tablo 23.'te verilmiştir.

Tablo 23. Ölçek 'Azınlık Hakları' Alt Boyutu Öntest Puanlarına Göre Düzeltilmiş 'Sınıf Oyuna Başvurma' Alt Boyutu Son Test Puanlarının Gruba Göre ANCOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı (KT)	sd	Kareler Ortalaması (KO)	F	Anlamlılık Düzeyi (p)	Eta Kare
Model	13,37 ^a	2	6,68	35,66	,00	,59
Azınlık Hakları	12,03	1	12,03	64,21	,00	,56
Grup	1,03	1	1,03	5,52	,02	,10
Hata	9,18	49	,18			
Toplam	996,11	52				
Düzeltilmiş Toplam	22,55	51				

p<.05

ANCOVA sonuçlarına göre, deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçek 'azınlık hakları' alt boyutu öntest puanlarına göre düzeltilmiş 'azınlık hakları' alt boyutu son test puanları arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur, F(1, 49)=5,52, p<.05.

Buna bağlı olarak grupların düzeltilmiş ölçek 'azınlık hakları' alt boyutu öntest puanları arasında yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre, deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutumları (\bar{X} =4,47), kontrol grubunda yer alan öğrencilerinkinden (\bar{X} =4,18) daha yüksektir.

Hesaplanan η^2 değeri .10'tür. Buna göre, tutum ölçeği 'azınlık hakları' alt boyutu puanlarında gözlenen varyansın yaklaşık %10'unun gruba bağlı olduğu söylenebilir.

SONUÇ

Araştırmanın birinci alt problemini ile ilgili analizlerin sonucuna göre, deney ve kontrol grubu öğrencilerin öntest puanlarına göre düzeltilmiş son test demokratik tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık göstermektedir. Buna bağlı olarak grupların düzeltilmiş öntest puanları arasında yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre, deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutumları, kontrol grubunda yer alan öğrencilerinkinden daha yüksektir.

Araştırmanın ikinci alt problemi ile ilgili analizlerin sonucuna göre, deney ve kontrol grubu öğrencilerin ölçek alt boyutları öntest puanlarına göre düzeltilmiş sontest ölçek alt boyutları puanları arasında, “düşünceye saygı” alt boyutu dışında, anlamlı bir fark vardır.

Demokratik tutum ölçeği ‘eşitlik’ alt boyutu sontest puanlarına bakıldığında deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçeği ‘eşitlik’ alt boyutu puanları kontrol grubundakilere göre bir miktar yüksektir. Deney ve kontrol grubunun ‘eşitlik’ ölçek alt boyutu puanları kontrol edildiğinde, deney grubunun demokratik tutum ‘eşitlik’ ölçek alt boyutu puanları yine kontrol grubununkinden yüksek olduğu görülmektedir. Deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçek ‘eşitlik’ alt boyutu öntest puanlarına göre düzeltilmiş ölçek ‘eşitlik’ alt boyutu sontest puanları arasında anlamlı bir fark vardır. Buna bağlı olarak grupların düzeltilmiş ölçek ‘eşitlik’ alt boyutu öntest puanları arasında yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre, deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutumları, kontrol grubunda yer alan öğrencilerinkinden daha yüksektir.

Deney ve kontrol grubunun ‘bilimsellik’ ölçek alt boyutu puanları kontrol edildiğinde, deney grubunun demokratik tutum ‘bilimsellik’ ölçek alt boyutu puanları yine kontrol grubununkinden yüksek olduğu görülmektedir. Deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçek ‘bilimsellik’ alt boyutu öntest puanlarına göre düzeltilmiş ölçek ‘bilimsellik’ alt boyutu sontest puanları arasında anlamlı bir fark vardır. Buna bağlı olarak grupların düzeltilmiş ölçek ‘bilimsellik’ alt boyutu öntest puanları arasında yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre, deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutumları, kontrol grubunda yer alan öğrencilerinkinden daha yüksektir.

Deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçeği ‘açıklık’ alt boyutu puanları kontrol grubundakilere göre bir miktar yüksektir. Deney ve kontrol grubunun ‘açıklık’ ölçek alt boyutu puanları kontrol edildiğinde, deney grubunun demokratik tutum ‘açıklık’ ölçek alt boyutu puanları yine kontrol grubununkinden yüksek olduğu görülmüştür. Deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçek ‘açıklık’ alt boyutu öntest puanlarına göre düzeltilmiş ölçek ‘açıklık’ alt boyutu sontest puanları arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur. Buna bağlı olarak grupların düzeltilmiş ölçek ‘açıklık’ alt boyutu öntest puanları arasında yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre, deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutumları, kontrol grubunda yer alan öğrencilerinkinden daha yüksektir.

Deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçeği ‘düşünceye saygı’ alt boyutu puanları kontrol grubundakilere göre bir miktar yüksek olduğu söylenebilir. Deney ve kontrol grubunun ‘düşünceye saygı’ ölçek alt boyutu puanları kontrol edildiğinde, deney grubunun demokratik tutum ‘düşünceye saygı’ ölçek alt boyutu puanları yine kontrol grubununkinden yüksek olduğu görülmüştür. Deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçek ‘düşünceye saygı’ alt boyutu öntest puanlarına göre düzeltilmiş ölçek ‘düşünceye saygı’ alt boyutu sontest puanları arasında anlamlı bir fark yoktur. Buna bağlı olarak grupların düzeltilmiş ölçek ‘düşünceye saygı’ alt boyutu öntest puanları arasında yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre, deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutumları, kontrol grubunda yer alan öğrencilerinkinden daha yüksektir.

Deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçeği 'birlikte çalışma' alt boyutu puanları kontrol grubundakilere göre bir miktar yüksektir. Deney ve kontrol grubunun 'birlikte çalışma' ölçek alt boyutu puanları kontrol edildiğinde, deney grubunun demokratik tutum 'birlikte çalışma' ölçek alt boyutu puanları yine kontrol grubununkinden yüksektir. Deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçek 'birlikte çalışma' alt boyutu öntest puanlarına göre düzeltilmiş ölçek 'birlikte çalışma' alt boyutu sontest puanları arasında anlamlı bir fark vardır. Buna bağlı olarak grupların düzeltilmiş ölçek 'birlikte çalışma' alt boyutu öntest puanları arasında yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre, deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutumları, kontrol grubunda yer alan öğrencilerinkinden daha yüksektir.

Deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçeği 'katılım' alt boyutu puanları kontrol grubundakilere göre bir miktar yüksektir. Deney ve kontrol grubunun 'katılım' ölçek alt boyutu puanları kontrol edildiğinde, deney grubunun demokratik tutum 'katılım' ölçek alt boyutu puanları yine kontrol grubununkinden yüksektir. Deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçek 'katılım' alt boyutu öntest puanlarına göre düzeltilmiş ölçek 'katılım' alt boyutu sontest puanları arasında anlamlı bir fark vardır. Buna bağlı olarak grupların düzeltilmiş ölçek 'katılım' alt boyutu öntest puanları arasında yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre, deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutumları, kontrol grubunda yer alan öğrencilerinkinden daha yüksektir.

Deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçeği 'sınıf oyuna başvurma' alt boyutu puanları kontrol grubundakilere göre bir miktar yüksektir. Deney ve kontrol grubunun 'sınıf oyuna başvurma' ölçek alt boyutu puanları kontrol edildiğinde, deney grubunun demokratik tutum 'sınıf oyuna başvurma' ölçek alt boyutu puanları yine kontrol grubununkinden yüksektir. Deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçek 'sınıf oyuna başvurma' alt boyutu öntest puanlarına göre düzeltilmiş ölçek 'sınıf oyuna başvurma' alt boyutu sontest puanları arasında anlamlı bir fark vardır. Buna bağlı olarak grupların düzeltilmiş ölçek 'sınıf oyuna başvurma' alt boyutu öntest puanları arasında yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre, deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutumları, kontrol grubunda yer alan öğrencilerinkinden daha yüksektir.

Deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçeği 'azınlık hakları' alt boyutu puanları kontrol grubundakilere göre bir miktar yüksektir. Deney ve kontrol grubunun 'azınlık hakları' ölçek alt boyutu puanları kontrol edildiğinde, deney grubunun demokratik tutum 'sınıf oyuna başvurma' ölçek alt boyutu puanları yine kontrol grubununkinden yüksektir. Deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutum ölçek 'azınlık hakları' alt boyutu öntest puanlarına göre düzeltilmiş 'azınlık hakları' alt boyutu sontest puanları arasında anlamlı bir fark vardır. Buna bağlı olarak grupların düzeltilmiş ölçek 'azınlık hakları' alt boyutu öntest puanları arasında yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre, deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik tutumları, kontrol grubunda yer alan öğrencilerinkinden daha yüksektir.

ÖNERİLER

1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

Bu araştırma neticesinde uygulayıcılara yönelik öneriler aşağıdaki şekilde sıralanabilir.

1. Öğrencilere demokratik bilinç kazandırmak isteniyorsa, ders içinde gerçekleştirilen etkinlikler aracılığı ile onlara; hak, görev, yetki ve sorumluluk duygusu kazandırılabilir.

2. Öğrencilere sınıf içinde gerçekleştirilecek olan etkinlikler grup çalışması olarak tasarlanabilir. Böylelikle, öğrencilerin empati kurabilecek, karşındakini anlayabilecek ve diğer görüşlere de saygı gösterip, topluluk içindeki her düşüncenin değerlendirilmesi gerektiğinin bilincine varabileceklerdir.

3. Ders içinde gerçekleştirilecek olan etkinlikler eleştirel düşünmeyi destekleyen değişken bir yapıda yani esnek olarak tasarlanabilir. Böylelikle, öğrencilerin görüşlerine de oylama yoluyla başvurulabilir. Bu süreçte, öğrenci grup baskısı altında demokrasinin gereği olan özgürlük duygusu ile hareket etmelidir. Böylece, herkes birbirinin düşüncesini özgürce eleştirebilme olanağı elde etmiş olacaklardır.

4. Grup çalışması esnasında, birlikte düşünme ve ortak karara ulaşma süreci desteklenebilir. Böylelikle, söz hakkına sahip olan öğrenci adımına erişmiş olacaktır. Grupa ortak kararlar alabilen öğrenci için çoğunluğun görüşünü dikkate alırken kendi görüşünü de ifade edebilecektir.

2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Bu araştırma neticesinde araştırmacılara yönelik öneriler aşağıdaki şekilde sıralanabilir.

1. Bu çalışmada kullanılan etkinlikler çeşitlendirilebilir.

2. Bu çalışmada, Sınıf Ortamına İlişkin Demokratik Tutum Ölçeğinin 'düşünceye saygı' alt boyutunda, çalışma öncesi ile sonrası arasında anlamlı fark görülmemiştir. Dolayısıyla, öğrencilerin bu boyutta olumlu değişimini sağlayacak etkinlikler geliştirilebilir.

3. Öğrencilerin demokratik tutumları arasındaki değişimin nedenleri farklı değişkenler aracılığı ile sıranabilir.

KAYNAKLAR

Bilen, M. (2006). *Plandan Uygulamaya Öğretim*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Gömlüksiz, M. (1993). *Kubaşık Öğrenme Yöntemi İle Geleneksel Yöntemin Demokratik Tutumlar ve Erişime Etkisi*. Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gülmez, M. (1994). *İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi (Uluslararası Belgeler ve Türkiye)*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, No:256, İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi Yayın No:8.

İlköğretim 6. Sınıf görsel sanatlar eğitimi ders içi etkinliklerinin öğrencilerin demokratik tutumlarına etkisi

Konak, A. (2012). *İlköğretim 6. Sınıf Görsel Sanatlar Eğitimi Ders İçi Etkinliklerinin Öğrencilerin Demokratik Tutumlarına Etkisi*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Read, H. (1943). *Erziehung durch Kunst*. İng: Education through Art. Zürich:München .

San, İ. (2003). *Sanat Eğitimi Kuramları*. Ankara: Ütopya Yayınevi.

Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı,
<http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72> Erişim Tarihi: 06.09.2012

UNİCEF, *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*. https://www.unicef.org/turkey/udhr/_gi17.html
Erişim Tarihi: 10.10.2012.

Weil-Barais, A. (2004). Concept et Modèles Fondamentaux. *Les Apprentissages Scolaires* içinde.
Rosny-sous-Bois: Bréal Édition.